

خیر و شر

در مکتب ابن عربی

حسن امینی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۰

امینی، حسن، ۱۳۴۰ -

خیر و شر در مکتب ابن عربی / حسن امینی؛ تهیه شده در مرکز پژوهشی دائرةالمعارف علوم عقلی اسلامی. - قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، انتشارات، ۱۳۹۰.
۲۶۰ص. - (موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)؛ ۸۱۳ عرفان؛ ۱۶). (مرکز پژوهشی دائرةالمعارف علوم عقلی اسلامی؛ ۱۵).

ISBN: 978-964-411-661-2

کتابنامه: ص. ۲۲۷ - ۲۳۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. ابن عربی، محمد بن علی، ۵۶۰ - ۶۳۸ ق. --- نظریه درباره خیر و شر. ۲. خیر و شر (عرفان) ۳. عرفان. الف. موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). ب. موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره). مرکز پژوهشی دائرةالمعارف علوم عقلی اسلامی. ج. ۶. ان.

۲۹۷/۸۹۲۴

۹ خ ۲ الف/۲۹۷/۲ ب

ISBN 978-964-411-851-2

۸۸۳

شماره ردیف

عرفان - ۱۶

شماره موضوعی

۱۳۹۰ - ۵۱

■ خیر و شر در مکتب ابن عربی

- مؤلف: حسن امینی، تهیه شده در مرکز پژوهشی دائرة المعارف علوم عقلی اسلامی
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: نگارش
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۰
- شمارگان: ۱۰۰۰
- قیمت: ۳۹۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۲۸
تلفن و نمابر: ۷۷۴۲۳۲۶-۲۵۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
تلفن: ۲۱۱۳۶۲۹-۲۵۱

فهرست مطالب

مقدمه مرکز ۱۱

پیشگفتار ۱۳

فصل اول: کلیات

۱. مختصری درباره ابن عربی ۱۷

۲. روش‌شناسی ابن عربی در مسئله خیر و شر ۲۰

۳. مکتب ابن عربی ۲۸

۴. مفهوم‌شناسی خیر و شر ۳۱

۵. تقسیمات خیر و شر ۴۰

فصل دوم: آرای کلامی و فلسفی

۱. آرای کلامی ۴۳

- الف) دیدگاه معتزله ۴۵
- ب) دیدگاه اشاعره ۴۷
- پاسخ اشاعره به اشکال شرور ۴۸
- ج) دیدگاه متکلمان شیعی و راه حل آنان ۴۹
۲. آرای فلسفی ۵۰
- الف) فارابی (م ۳۳۹ هـ. ق) ۵۲
- ب) شیخ الرئیس (م ۴۲۸ ق) ۵۵
- یکم - نظام احسن ۵۶
- دوم - نسبی بودن شرور ۵۷
- سوم - ملایم شدن شر و اندک نسبی باخیر کثیر ۵۷
- چهارم - عدمی بودن شرور ۵۹
- ج) دیدگاه شیخ اشراق (م ۷۰۷ ق) ۶۰
- یکم - نظام احسن ۶۱
- دوم - نسبی و بالعرض بودن شرور ۶۱
- سوم - اندک بودن شر ۶۱
- د) شراز منظر میرداماد (۱۰۴۱ ق) ۶۲
- و) دیدگاه نهایی صدر المتألهین ۶۳

فصل سوم: مبانی نظری خیر و شر

۱. وحدت شخصی وجود ۶۷
- لوازم وحدت شخصی وجود ۷۳
- یکم - اطلاق مقسمی ۷۴
- دوم - تجلی و مراتب آن ۷۸

۸۳	سوم- تمایز احاطی
۸۵	۲. نظام احسن الهی
۹۲	۳. تفاضل و تقابل وجوه
۹۸	۴. اعیان ثابته
۱۰۲	۵. ارتباط اشیا با حق
۱۰۳	الف) تنبیه
۱۰۵	ب) وجه خام

فصل چهارم: تبیین خیر و شر

۱۱۳	۱. براساس وحدت شخص وجود
۱۲۰	۲. براساس نظام احسن الهی
۱۲۷	۳. براساس تفاضل و تقابل وجوه
۱۳۳	۴. انواع شرور
۱۳۳	الف) شرور طبیعی
۱۴۶	ب) شرور ارادی یا سلوکی
۱۵۴	ج) شرور اخلاقی
۱۵۶	نتیجه
۱۵۸	۵. دیدگاه جندی و قیصری
۱۵۹	نقد و بررسی دیدگاه جندی و قیصری
۱۶۳	۶. دیدگاه صائن الدین و جامی
۱۶۳	نقد و بررسی دیدگاه صائن الدین و جامی

فصل پنجم: خاستگاه شرور

۱. قابلیت محل، وسائط و غلبه جهات امکانی ۱۶۷
۲. اعیان ثابته ۱۷۳
- اشکال جبر ۱۷۷
- معنای جبر و اختیار ۱۷۹
- ح) حقیقت اراده ۱۸۳
- آرای فلاسفه در زمینه‌ی جبر ۱۸۴
- یکم - بررسی آرای فلاسفه ۱۸۶
- دیدگاه محمد بن ندیم ۱۸۹
- یکم - نفی جبر ۱۸۹
- دوم - نفی جبر و تخریض شر ۱۹۲
- سوم - اثبات امر بین امر ۱۹۴

فصل ششم: بررسی چنانچه شبهه

۱. حق و احکام شرور ۲۰۳
۲. وجه خاص و بازگشت آثار فعل به انسان ۲۰۸
۳. سر القدر و نقش انبیا در هدایت ۲۱۲
۴. سر القدر و تعارض اراده تکوینی و تشریعی ۲۱۸
- الف) خاستگاه تعارض اراده تشریعی و تکوینی ۲۲۰
- ب) عدم تعارض اراده تشریعی و تکوینی ۲۲۳

۲۲۷.....	فهرست منابع
۲۳۵.....	نمایه ها
۲۳۷.....	آیات
۲۳۹.....	روایات
۲۴۱.....	نام ها
۲۴۵.....	کتاب ها
۲۴۹.....	موضوعات

www.ketab.ir

مقدمه مرکز

بها دادن به آتشیدن و پژوهش درباره مسائل علمی و نقد و بررسی و عرضه چنین اندیشه‌هایی، نویدبخش رشد و توسعه جامعه علمی ماست. در این میان بسی جای خوش وقتی است که محققان جوان حوزه علمیه با نگاه به دستاورد عظیم معرفتی پیشینیان، اکنون می‌توانند گام در جای فرهیختگان اهل معرفت گذاشته و بسان ایشان به تحلیل مسائل علوم عقلی و ریاضی عرفان نظری بپردازند.

دائرة المعارف علوم عقلی اسلام از سال ۱۳۸۲ با بهره‌گیری از برخی اساتید برجسته عرفان تاکنون سه دوره آموزش عالی از اسلامی را برگزار نموده که طی آن موفق به تربیت ده‌ها نفر محقق عرفان اسلامی بخصوص در گرایش عرفان نظری شده است. به هر حال حاصل این سرمایه‌گذاری و همچنین تلاش و جدیت دانش‌پژوهان، تدوین پایان‌نامه‌هایی در حوزه مباحث عرفان نظری بود، که از دقت و عمق محتوایی خوبی برخوردار بودند. این امر باعث شد تا این مرکز در صدد برآید، بخشی از پایان‌نامه‌هایی را که زمینه مساعدتری برای نشر داشته و می‌توانست با فراهم آوردن زمینه نقد و نظر در مباحث عرفان نظری برای جامعه علمی حوزوی و دانشگاهی مفید واقع شود، با مساعدت صاحب اثر در قالب کتاب‌هایی عرضه نماید.

اثر حاضر یکی از این محصولات است که توسط محقق ارجمند جناب آقای حسن امینی و باراهنمایی جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حسن رمضانی و مشاوره و ارزیابی جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای علی امینی نژاد آماده عرضه شده است. از این رو لازم است از نگارنده، استاد راهنما و مشاور، که با ارزیابی‌های موşkافانه خود

موجب اتقان و استحکام این اثر شدند، و همچنین از همه دست‌اندرکاران علمی و اجرایی مرکز که به نحوی در آماده‌سازی این مجموعه نقش داشتند، به‌ویژه فاضل ارجمند جناب آقای حمید خدابخشیان که علاوه بر مسئولیت واحد تدوین، نمایه‌سازی این کتاب را نیز خود انجام داده‌اند، تشکر و قدردانی کنیم. از درگاه خداوند متعال برای همه ایشان توفیق روزافزون را در خدمت به عرصه علم و دین خواهانیم.

مرکز پژوهشی

دائرة المعارف علوم عقلی اسلامی

www.ketab.ir